



e-ISSN: 2630-6417

International Journal Of Social,
Humanities And Administrative
Sciences (JOSHAS JOURNAL)

Vol: 8
Issue: 50
Year: 2022
Pp: 410-420

Arrival
29 January 2022
Published
27 March 2022

Article ID
930
Article Serial Number
12

Doi Number
<http://dx.doi.org/10.31589/JOSHAS.930>

How to Cite This Article
Yılmaz, E. (2022). "Bitcoin
Siyaseti Ve Tekno-Ekonomik
Hayalleri", Journal Of Social,
Humanities and Administrative
Sciences, 8(50):410-420.



International Journal Of Social,
Humanities And Administrative
Sciences is licensed under a
Creative Commons Attribution-
NonCommercial 4.0
International License.

This journal is an open access,
peer-reviewed international
journal.

Bitcoin Siyaseti ve Tekno-Ekonomik Hayalleri

The Politics of Bitcoin and Its Techno-Economic Imaginaries

Evrım YILMAZ

Arş.Gör.Dr.; Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Zonguldak/Türkiye

ÖZET

Bugün tüm dünyada kripto paraları ve özel olarak Bitcoin'i paranın evriminde geldiğimiz son adım olarak gören siber-liberteryen bir dijital ütopyacılık giderek güçlenmektedir. Dijital devrimin bir parçası olarak kripto paraların otoriteleri tahtlarından indireceğine, hiyerarşileri yavaş yavaş yıkacağına, oyun alanını yataylaştıracağına ve seçkinlerin kontrolündeki her alanı demokratikleştireceğine inanılmaktadır. Bu ütopyacılık, neoliberal yapılara karşı muhalif bir ideolojik oluşum gibi görünmesine rağmen, kripto paralar özgürlük, sosyal yaşam, ekonomi ve politika hakkında sağ kanat liberal fikirlerle oldukça uyumlu bir felsefe ve ekonomi politikale inşa edilmiştir. Bu çalışmada, kripto paranın teknik ve sosyal boyutlarını şekillendirmekte büyük rol oynayan şifreponklar ve kripto anarşistlerin siyasi vizyonları, Bitcoin'in bu siyasal hedefleri gerçekleştirmek üzere teknik olarak nasıl yapılandırıldığı ve son olarak Bitcoin örneği üzerinden kripto paranın ekonomik olarak ontolojik yapısı incelenmektedir. Bitcoin'in ve diğer kripto para birimlerinin bugün destekçilerinin iddia ettiği gibi mevcut güç ilişkilerini dönüştürecek şekilde işlemediği, tersine geleneksel güç ve sermaye ilişkilerini konsolide ettiği ve bu anlamda sağ kanat bir liberal siyaset programı olarak görülebileceği öne sürülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Siber-liberteryenizm, kripto-anarşizm, kripto para, Bitcoin, dijital metalizm.

ABSTRACT

A cyber-libertarian digital utopianism is getting stronger all over the world, which sees cryptocurrencies and Bitcoin in particular as the last step in the evolution of money. As part of the digital revolution, it is believed that cryptocurrencies will dethrone authorities, gradually overthrow hierarchies, flatten the playing field, and democratize evert elite-controlled sphere. Although this utopianism appears to be an oppositional ideological formation against neoliberal structures, cryptocurrencies are built with a philosophy and political economy that is quite compatible with right-wing liberal ideas about freedom, social life, economy and politics. This study investigates the political visions of cypherpunks and crypto-anarchists, who played a major role in shaping the technical and social dimensions of cryptocurrency, how Bitcoin was technically structured to achieve these political goals, and the ontological structure of Bitcoin in the economic context. It is claimed that Bitcoin and other cryptocurrencies do not operate in a way to transform existing power relations as their supporters claim, but rather consolidates traditional power and capital relations, and in this sense, it can be seen as a right-wing liberal politics program.

Keywords: Cyberlibertarianism, crypto-anarchism, cryptocurrency, Bitcoin, digital metallism.

1. GİRİŞ

1975 yılında kişisel bilgisayarların ve 1993'te internet teknolojisinin çıkışıyla birlikte inşa edilen ağlar, teknik olarak ademi merkezietçi bir yapıdadır ve şeffaflığa izin vermektedir. Ancak bu ağlar, geniş ölçüde özgürlükçü ve dönemin neoliberal politik ideolojilerinin bir bileşiminden oluşan vaatler etrafında yapılandırılmış gibi görünmektedir. Neoliberal ideoloji, Friedrich Hayek'in (1945) öne sürdüğü gibi piyasaların bilgi ve güç edinmek için tek geçerli araç olduğu; rekabetçi piyasaların tesisiyle "iyinin kazanacağı" inancına dayanmaktadır. Bilgi teknolojilerinin gelişmesiyle teknokratik seçkinler tarafından çeşitli cihazların ve yazılımların piyasaya sürülmesi ve kullanılması da, demokratikleşmeyi sağlayacak alternatif bir pazar olarak görülmeye başlanmıştır.

Bugün her yerde dijital devrimin demokrasi ürettiği, otoriteleri tahtlarından indirdiği, bilginin dolaşımında oyun alanını yataylaştırdığı, hiyerarşileri yavaş yavaş yıktığı, merkezileştirilmiş olanları merkezsizleştirdiği ve seçkinlerin kontrolündeki her alanı demokratikleştirdiği konusunda yaygın bir kanı vardır. Özellikle siber-liberteryenizm, bilgisayarların insanlığı özgürleştireceğine veya her türlü soruna çözüm sağlayacağına olan inancı ifade eden bir tür dijital ütopyacılık olarak güçlenmektedir. İlk bakışta bu ütopyacılık, neoliberalizme karşı sol siyasetle uyumlu ve hatta özdeş gibi görünen bir ideolojik oluşummuş gibi görünmektedir. Ancak sol partizanlar kadar sağ kanattaki liberaller de kitlesel bilgisayarlaşmanın özgürleştirici olduğunu savunmaktadır. Bu nedenle siber-liberteryenizm, özgürlük, sosyal yaşam, ekonomi ve politika hakkında sol siyaset kadar sağ kanat liberal fikirlere de aracılık etmektedir.

David Golumbia'nın (2013a) aktardığı üzere bir teknoloji gazetecisi siber-liberteryenizmi "aydınlanmış fütürizm gibi görünen narsizm" olarak tanımlamakta; kodun dünyayı kurtaracağı fikrinin bir körlük olduğunu ve bilgisayar bilimleri derecesine sahip beyaz erkeklerin meritokrasi talebiyle milyonlarca Dolar kazanana kadar, cinsiyetçi, ırkçı

ve sınıflı toplumun varlığının devam etmesine destek olacağını belirtmektedir. Mühendislerin alana özgü bilgilerinin evrensel bilgiye dönüşmesini arzu etmesi yeni bir hayal değildir. Hatta tüm siyasi karar verme süreçlerinin mühendisler gibi teknik uzmanların yetkisinde olduğu bir yönetim şekli olarak teknokrazi ve teknokratik seçkincilik, bu arzunun siyasal alanda somutlaşmış bir hali olarak uygulama alanı da bulmuştur (Veblen, [1921] 2011). Siber-liberteryenler de, toplumun tüm problemlerini basitçe mühendislik ve yazılım sorunları olduğunu varsaymakta ve insanlığın özgürlük arayışında teknolojik bir determinizme güvenmektedirler (Golumbia, 2013a; 2015). Başka bir ifadeyle şeffaflığı, mutlak özgürlüğü, radikal demokrasiyi ve teknolojik inovasyon yoluyla yeni toplumsal faydaların yaratılmasını savunmakta; demokrasiyi geliştirmek için teknolojiyi kullanmak zorunda olduğumuz bir dönüm noktasında olduğumuzu vurgulamaktadırlar. Ancak bu retorik paradoksal olarak, toplumsal değişimin gerçekleşmesi için kurumsal sermayenin dolaşımının gerektiği fikrini de içermektedir. Örneğin siber-liberteryenler, başlıca işlevi düzenlemelerden, devletin kanun yaptırımlarından ve gözetimden kaçılabilmesini sağlamak olan The Onion Router (Anonim Ağ-TOR), End-to-end Encryption (Uçtan Uca Şifreleme-E2E), Pretty Good Privacy (Oldukça İyi Gizlilik-PGP) ve Cryptocat gibi teknolojilerin, yazılımların ve uygulamaların faydalarına odaklanmaktadır. Bu teknolojilerin tanıtımını yaparken hükümetleri demokrasinin düşmanı olarak tasvir etmekte ama kurumsal iktidarları siyasi iktidarlara aynı düzlemde yorumlamayı reddetmektedirler. Yine bir örnek olarak Google veya Facebook gibi şirketlerin devlet gözetimleriyle kısıtlanmaması gerektiğini savunmakta ve siyasi iktidarların baskısından kaçmayı denerken, sermayenin statükosuna kolay bir şekilde asimile olmaktadır (Golumbia, 2013b; Mirowski, 2015).

Kripto paranın ilk örneği olan Bitcoin, siber-liberteryen perspektife sahip olan gruplardan büyük bir destek almıştır. Ancak Bitcoin'in politik ekonomisinin, liberteryen destekçilerinin belirttiği hedefler dışında son derece sağ kanat liberal bir vizyona da sahip olduğu söylenebilir. Siyasi ve toplumsal bağlamlar, teknik cihazların ve yöntemlerin benimsenmesinde ve yaygınlaşmasında önemli roller oynamaktadır. Ancak belirli siyasi ve toplumsal hedeflerle teknolojinin inşası ile teknolojinin işlemesiyle verdiği sonuçlar her zaman paralel değildir. Belirli bir cihazın kullanımından önce, mantıksal olarak bir dizi sonuç üretecek şekilde tasarlanmış olup olmadığını düşünmek gerekmektedir. Bazı teknolojiler için bu tür bir dinamiği görmek zor olabilmektedir ve teknolojinin özerk bir şekilde geliştiği yönündeki sağduyu, onların büyük ölçüde sosyal yapılar olabileceği fikrini baştan reddetmeye neden olmaktadır. Bitcoin, diğer merkezsiz kripto para birimleriyle birlikte, sosyal ve teknik arasındaki bu bulanık ilişkinin bir örneğini teşkil etmektedir. Bugün Bitcoin'in, destekçilerinin iddia ettiği faydaları sağlayacak şekilde işleyen bir teknoloji olmadığı konusunda bir fikir birliği yavaş yavaş oluşmaya başlamıştır (Scott, 2014; Karlstrom, 2014; Zeilinger, 2018). Hatta Bitcoin ile başlayan kripto para furyasının sosyal ve politik işlevlerinin, teknik işlevlerinin çok ötesine geçtiği somut olarak gözlemlenebilir hale gelmiştir.

Bitcoin, alternatif bir para birimi olarak tanıtılmış ve destekçileri, kripto paranın teknik ve ideolojik olmak üzere iki problemin çözümünü sağladığı fikri etrafında birleşmiştir. Teknik açıdan Bitcoin, dijital ortamdaki çift harcama problemi ve dijital işlemlerin sahteciliğinin kolaylığı gibi teknolojik altyapıya özgü problemleri çözmektedir. İdeolojik olarak ise Bitcoin'in ilk işlevi, banka kredi kartı veya PayPal gibi ödeme araçlarının WikiLeaks örneği gibi bazı muhalif oluşumların hesaplarını bloke etme girişimlerini etkisiz hale getirmeyi sağlamasıdır. Bitcoin'in bu hedefi, açıkça özgürlükçü ve devlet karşıtı bir ideolojiden kaynaklanmaktadır. İdeolojik ikinci işlevi, yeni para basma ve finansal hizmetler konusunda merkez bankaları ve ticari bankaların tekelini yok edebilecek merkezsiz bir para olmasıdır. Banka karşıtı retoriğe karşın, Bitcoin'in artık ticari bankalar, yatırımcılar ve risk sermayedarları tarafından dahi destekleniyor oluşu, dijital paranın büyük finans kuruluşlarının çıkarlarına da hizmet edecek bir forma doğru uyarlandığını göstermektedir. Bu da Bitcoin'in tüm güç ilişkilerinden özgürleşme vaadini geçersiz hale getirmektedir. Golumbia (2015) ve Baldwin (2018) gibi düşünürler, Bitcoin'in ve diğer kripto paraların, paranın regülasyonuna karşı olması ve spekülasyon bir piyasaya yaratması açısından sağ kanat bir liberal siyaset programı olarak görülebileceğini tartışmaktadır.

Bitcoin ve diğer tüm kripto para birimlerinin oluşturduğu finansal sistemler, güç ilişkilerinin somutlaştığı sosyal sistemlerdir. Kripto para ekonomisinin büyümesiyle birlikte, bu alternatif mübadele ekonomilerinin, zengin ve güçlü olanların fakir ve güçsüz hale gelmesini engelleyen bir araç haline geldiği konusundaki argümanların somut dayanakları da giderek belirginleşmektedir. Bu makalede Bitcoin'in mevcut güç ilişkilerini dönüştürmek için güçlü bir perspektifi olmadığı, sağ kanat liberal siyasetle uyumlu bir felsefe ve ekonomi politikle inşa edildiği ve diğer kripto para birimleriyle birlikte, parasal ve finansal sistemdeki sorunları çözmekten ziyade mevcut eşitsizlikleri sürdürme işlevi gördüğü öne sürülmektedir. Bu iddiayı temellendirmek için kripto paranın teknik ve sosyal boyutlarını şekillendiren şifreponklar ve kripto anarşistlerin siyasal vizyonları, Bitcoin'in bu siyasal hedefleri gerçekleştirmek amacıyla teknik olarak nasıl yapılandırıldığı ve Bitcoin örneği üzerinden kripto paranın ontolojik yapısı incelenmektedir.

2. DİJİTAL PARAYA DOĞRU: ŞİFREPUKTLAR VE KRİPTO ANARŞİSTLER

Dijital paranın kökenleri, kriptografi teknolojisinin toplumsal ve politik değişim için potansiyellerini tartışan toplulukların çevrimiçi forumlarda ve e-posta listelerinde bir araya geldiği 1990'lı yıllara uzanmaktadır. 1992 yılında oluşturulan ilk şifrepunk e-posta listesi üyeleri, siyasi ideolojileri bakımından homojen değildir; bazıları liberteryen, bazıları anarko-kapitalist ve bazıları da sosyalisttir. Ancak hepsinin ortak hedefi, özgürlük ve otonomi için mahremiyetin sağlandığı yeni bir ekonomik mübadele sistemi kurmak ve finans kuruluşlarının gücünü zayıflatmaktır.

Şifrepunklar, mahremiyetin özgür bir toplumun temeli olduğuna inanan aktivistlerdir. Onlara göre bireyler kendileri hakkındaki bilgileri özgürce gizleyebilmeli veya istediği zaman paylaşabilmelidir. Mahremiyet doğal bir haktır ama teknolojik bilgi altyapılarının tamamen otoritelerin kontrolü altına girmesi durumunda kolayca ortadan kaldırılabilme tehlikesi vardır. Mahremiyeti korumanın tek yolu ise devletin ve özel kurumların kontrolü dışında kriptografik bilgi protokolleri üretmektir. Dolayısıyla bu protokollerin tasarımı, aslında daha büyük bir toplumsal sözleşmenin tasarlanması anlamına gelmektedir (Swartz, 2018: 4). Şifrepunk e-posta listesinin kurucularından Eric Hughes (1993), paylaştığı “Şifrepunk Manifestosu”nda, şifrepunkların mahremiyeti koruyacak protokoller tasarlayarak böylesi yeni bir toplumsal sözleşme oluşturmak için kod yazma becerilerinin ve gerekli siyasi vizyonlarının olduğunu ilan etmiştir.

Kripto-anarşistler ise mahremiyet arayışının ötesinde, özgürlük sorununu serbest piyasayla ilişkilendirerek genişletmişlerdir. Özgürlüğün bilginin paylaşımı konusunda olduğu kadar, piyasalarda da olması gerektiğini savunmuş ve bu tür yeni bir anarko-kapitalist piyasa sisteminin yaratılmasının kriptografik teknoloji yoluyla başarılabilirliğini ilan etmişlerdir. Kripto-anarşistlere göre kriptografiyle oluşturulacak piyasalar, kapitalist sistemdeki gibi otoritelerin elinde değil, piyasada ticaret yapanların inisiyatifinde olmalıdır. Kriptografik bilgi protokollerini kullanan her birey, piyasada başarılı olmak için teknolojik araçları kullanmaktan sorumlu olacaktır (Swartz, 2018: 5). Tim May (1992) e-posta listelerinde paylaştığı “Kripto Anarşist Manifestosu”nda şifrepunkları da böyle bir kripto-anarşist vizyona dahil etmeyi ummuştur.

İki vizyon karşılaştırıldığında, şifrepunklar kod yazarak herkes için doğal bir hak olarak gördükleri mahremiyetin korunmasını sağlamayı hedeflerken, kripto-anarşistlerin bir nevi meritokrasi yanlısı olduğu öne sürülebilir. Hem şifrepunklar hem de kripto-anarşistler için para, hedeflerini gerçekleştirme yolunda önemli bir yapı taşıdır. Şifrepunklar için kişisel finansal işlem bilgilerinin gizlenmesi veya seçici şekilde paylaşılabilme gücü önemli bir mahremiyet biçimidir. Kripto-anarşistler içinse özgür piyasa toplumu için devlete bağımlı olmayan bir para sisteminin yerleşmesi önemlidir. Bu bağlamda şifrepunklar işlemlerin gizliliğini sağlamak için paylaşılan merkezsiz ağlar inşa etmeye odaklanırken, kripto-anarşistler devlet otoritesi dışında yeni ve özgür bir piyasa toplumu yaratma hedefiyle aynı altyapının geliştirilmesine girişmiştir.

Dijital para, iki vizyonun takipçilerinin 1990'ların son on yılı ve 2000'lerin ilk on yılı boyunca bu hedeflerini gerçekleştirmek için yaptıkları teknik girişimlerle beraber ortaya çıkmıştır. 1996 yılında kripto-anarşist hareketin temsilcilerinden Tim May (1996), “BlackNet” adlı kurgusal bir kriptografik karaborsa tanımlamış ve ardından 1998 yılında Wei Dai (1998), “b-money” adını verdiğini anonim ve merkezsiz bir elektronik para sisteminin tanıtımını yapmıştır. Dai'nin amacı, kriptografinin bir mübadele aracı ve devlet müdahalesi olmadan sözleşmeleri yürürlüğe koymanın bir yolu olarak işlev gördüğü bir dünya yaratmaktır. Bu sistemde anonim şekilde, yani katılımcıların gerçek isimleri ve fiziksel konumları olmadan bir sözleşme yapılmaktadır. Dai'nin b-money protokülü, herkesin bir bilgisayar vasıtasıyla belirli miktarda bir hesaplama yaparak dijital para transferi işlemlerini kriptografik hash fonksiyonlarıyla doğruladığı ve işlemlerin kaydedildiği toplu defteri bu şekilde güncellenlere dijital para formunda ödülleri verildiği bir sistemdir. Daha sonraki yıllarda Hal Finney (2004), “iş kanıtı” tekniğini önererek b-money protokolünü genişletmiş; iş kanıtı göstergeleri olarak hash özütlerinin kullanımı ve mübadelesine izin veren bir sisteme dönüştürmüştür. Bu gelişmeler, Nick Szabo'nun (2005) iş kanıtı olarak dijital para oluşturmak için bir hesaplama zorluğu koyan ve bir hash özütü olarak üretilen paranın mübadele edilmesine ve kullanılmasına izin veren “bit gold” sistemini tasarlamasını mümkün hale getirmiştir. Szabo, e-gold bitleri üretmek için çok fazla hesaplama gücü gerektirecek algoritmik zorluklar kullanan, bit gold biçiminde değerli metallere benzeyen, dijital ama taklit edilemez derecede kıt bir kaynak fikrini ortaya atmıştır.

Şifrepunklar ve kripto-anarşistlerin e-posta listeleri ve forumlarda yaklaşık 20 yıl süren tartışmaları ve dijital para sistemine yönelik teknik çalışmaları, Bitcoin'e dönüşecek ideolojik pozisyonları ve teknikleri ortaya çıkarmıştır. 2008 yılında Satoshi Nakamoto¹ (2008) takma adlı bir kullanıcı, Bitcoin adlı yeni bir dijital para sisteminin ana hatlarını açıklayan “Bitcoin: eşler arası bir elektronik nakit para sistemi” adlı teknik bir dokümanı bir kriptografi e-posta listesine göndermiştir. Doküman, Bitcoin üretmek ve transfer etmek için hiçbir sunucu veya merkezi otoriteye

¹ Satoshi Nakamoto'nun Bitcoin'i yaratan kişi veya kişiler için bir takma ad olduğuna inanılmaktadır.

ihtiyacın olmadığı, Bitcoin sahiplerini üçüncü bir taraf yerine doğrudan birbirine bağlayan, eşler arası (P2P) bir dijital ağ kullanan sistemi ayrıntılı olarak açıklamıştır. Bitcoin protokolü, aslında b-money ve bit gold protokollerinde küçük değişiklikler yapmıştır. Nakamoto (2008), tek bir toplu işlem defterinin taraflar arasında paylaşılması yerine, madencilerin kriptografik iş kanıtları gerçekleştirerek para üretmesini de içerecek şekilde tüm işlemlerin bir blok zincirinde kayıtlarının tutulacağı bir sistem oluşturmuştur. Ayrıca enflasyon sorunundan kaçınmak için toplam Bitcoin miktarı 21 milyona ulaşabilecek şekilde sınırlandırılmıştır (Karlstrom, 2014: 28). Böylelikle para arzının denetlenmesi ve mübadelesinde hakemlik işini politikacılar yerine matematiksel algoritmalar ve kriptografik rejimlerin almasını sağlayacak altyapının temelleri atılmıştır.

3. BITCOIN SİYASETİ

Nakamoto'nun (2008) Bitcoin'i yaratma motivasyonunun arkasında, geleneksel para birimleriyle yapılan elektronik ticaretin kusurları vardır. Bu kusurlardan ilki, elektronik finansal işlemlerin yüksek işlem ücretleri olmasıdır. Bir çevrimiçi alışverişte para harcamak ve ardından aynı parayla hızla başka bir satın alma işlemi yapmak anlamına gelen çifte harcamayı önlemek için güvenilir üçüncü tarafların satıcılar için işlemleri doğrulaması gerekmektedir. Ancak üçüncü taraflar, bu tarz işlemleri doğrulama karşılığında oldukça yüksek işlem ücretleri almaktadır. Elektronik finansal işlemlerin ikinci kusuru, tüketicilere nakit işlemlerden daha az mahremiyet sağlaması; işlemlerin yürütülmesinde üçüncü taraf bir aracıya güven duyulmasının zorunlu olmasıdır. Üçüncü taraflar, müşteri dolandırıcılığına karşı işlemleri tersine çevirebilmek için müşterilerin hakkında bilgi edinmekte ve kimliklerini doğrulamaktadır. Bu, müşterileri kimlik hırsızlığına karşı korusa da, onların anonim veya özel işlemler yapamamasına neden olmaktadır. Kusur olarak görülen işlem maliyetleri ve kimlik doğrulaması sorunlarından fiziksel nakit para kullanırken kaçınılabilmesine rağmen, güvenilir bir üçüncü taraf olmadan dijital iletişim kanalı üzerinden ödeme yapmak için hiçbir mekanizma bulunmamaktadır. Nakamoto, Bitcoin'i zorunlu işlem ücretleri veya gizlilik kaybı olmadan çift harcama sorununu çözen bir para birimi ve ödeme platformu olarak tasarlamıştır (Lustig ve Nardi, 2015: 744). Bu tasarım, çevrimiçi ödemelerin bir finansal kurumun aracılığı olmadan doğrudan bir taraftan diğerine gönderilmesine imkan vermektedir.

Bitcoin dokümanının kısa sürede yayılmasının ardından Nakamoto ve e-posta listesinin üyeleri, sistemi uygulamak için özgür ve açık kaynaklı bir yazılım oluşturma projesine başlamıştır. 2009 yılında ilk Bitcoin istemci yazılımının kolektif bir çabayla tamamlanmasının ardından, Nakamoto 50 Bitcoin ile ilk genesis bloğunu çıkarmıştır. Böylelikle Bitcoin e-posta listeleri ve forumlarında Bitcoin'in teknik ve felsefi boyutları hakkındaki sohbet canlanmış ve kullanıcı tabanı giderek genişlemiştir. İlk Bitcoin kullanıcılarını motive eden şey, özünde Bitcoin'in güven, merkezizlik ve mahremiyet konularında barındırdığı siyaset ile blok zinciri ve madencilik çerçevesinde sunduğu ödül sisteminin bir karışımıdır.

3.1. Güven, Merkezizlik ve Mahremiyet

Nakit para, onu düzenleyen merkezi bir devlete dayanırken, Nakamoto'nun dijital para sistemi kolektif şekilde dağıtılmış ve merkezi olmayan bir kullanıcı tabanına dayanmaktadır. Bitcoin eşler arası bir mübadele modeli olsa da, işlemleri doğrulayan şey mübadele işleminde yer alan taraflar değil, koddur. Hazine bonoları, şirketlerin hisse senetleri veya döviz gibi finansal kaynakları korumak için özel veya kamusal finansal kurumların subjektif gücü ve onlara duyulması gereken zorunlu güvenin yerini, Bitcoin'in objektif kodu almaktadır.

Nakamoto, 2008'de başlayan mali krizden ve hükümetlerin buna tepkisinden rahatsızlık duyduktan sonra kodu yazdığından bahsetmektedir (Maurer vd., 2013: 265). Bu rahatsızlığın temel nedeni, geleneksel para birimlerinin dolaşımının tamamen güvene dayanmasıdır. Örneğin merkez bankalarına para biriminin değerini düşürmemesi için güvenilmesi gerekmektedir ama fiat paranın tarihi, bu güvenin ihlalleriyle doludur. Bankalara paramızı ellerinde tutmaları ve elektronik olarak transferine imkan sağlamaları için güvenmemiz gerekmektedir ama bankalar kredi balonları oluşturarak çok az rezervle borç para vermektedir. Gizlilik konusunda, özellikle kimlik hırsızlığına karşı hesaplarımızı korumak için de bu kurumlara güvenmek zorunda bırakılırız. Ancak Nakamoto, kriptografik kanıta dayalı dijital para birimiyle üçüncü taraf bir aracıya güvenmeye gerek kalmadan paranın güvende tutulabileceği ve işlemlerin ücretsiz yapılabilceği bir yol bulmuştur.

Bitcoin protokolü, dijital bir organizmaya benzemektedir. Protokol, ağdaki düğümler arasında veri dolaşımını yöneten talimatların komutlarıdır. Açık kaynak kodlu olduğu için lisanslar veya izinler için ödeme yapmaya gerek kalmadan, herkes sürekli geliştirilmesine katılarak işbirliği yapabilmektedir. Bu haliyle Bitcoin, ağ tarafından kontrol edilmekte ve kurumsal dijital mübadele sistemlerinin aksine elektronik parasal işlemleri güvenli şekilde yapmak için üçüncü bir tarafa güven duyulması gerekliliğini ortadan kaldırmaktadır. Tamamen merkeziz bir sistemdir; hiçbir merkezi sunucu veya güvenilir taraf yoktur çünkü her şey güven yerine kriptografik algoritmaya ve kripto kanıta dayanmaktadır.

Teknik olarak açıklamak gerekirse, Bitcoin, kullanıcıların dijital paraları birbirine aktarmalarına izin veren bir sanal ağdır. Her Bitcoin, kullanıcının bilgisayarında yüklü bir dijital cüzdana depolanan benzersiz bir dijital imza zincirinden oluşmaktadır. Bitcoin ile ödeme yapan kişi, alıcıya değer gönderirken bu işlem açık anahtarlı kriptografi kullanılarak gerçekleştirilmekte; değer gönderen kişi kendi özel anahtarı ve alıcının açık anahtarı vasıtasıyla bu işlemi hash fonksiyonuyla işleme sokarak Bitcoin transferini yapmaktadır. Böylelikle alıcının anahtarı, Bitcoin'in önceki işlem dizisine eklenmekte ve bu aktarımın ardından kayıtlı bir işlem geçmişi ile alıcının cüzdanında görünmektedir. Bu transfer işlemi, ödeme yapanın veya alıcının herhangi bir kimlik bilgisi olmaksızın, sistemin merkezi olmayan ve herkese açık muhasebe defteri "blok zincirinde" yayımlanmaktadır. Ağdaki tüm işlemleri çift harcama açısından kontrol ederek doğrulayan ve blok zincirine kaydedilmesini sağlayanlar, bu işlemler karşılığında belirli miktarda Bitcoin ile ödüllendirilen madencilerdir (Bjerg, 2016; DuPont, 2014; Lustig ve Nardi, 2015; Nakamoto, 2008).

Nakamoto ve takipçileri için Bitcoin'in gücü, insanları bankalar, kredi kartı şirketleri ve oldukça basit bir görevi yerine getirmek için fahiş ücretler alan Western Union gibi para transferi yapan araçların tiranlığından kurtarabilmesidir. Dijital para, "akış kapitalizminin"; yani işlemlerin doğrulanmasında tekel sahibi olanlar tarafından değerlerin hareketinden ve depolanmasından elde edilen karların sonunu işaret eden bir araç olarak görülmektedir. Bitcoin'le işlemlerin "akışı", bu tür "araçlar" için sermaye oluşturmak yerine, "madenciler" için yeni Bitcoin üretmekte ve akış kapitalistlerinin sömürsünden kurtulmayı sağlamaktadır (Maurer vd., 2013: 265). Bitcoin, araçların sadece işlem ücretlerinden kar etmesini değil, işlem faaliyetlerini veriye dönüştürmesini de engelleyen bir araç olacağını vaat etmiştir. Zira insanların ağda yaptıkları işlem faaliyetlerinin içeriği, kredi puanı ve gelir gibi göstergelerle birlikte onların riskini değerlendirmek ve tahsilatlara yardımcı olmak için kullanılmaktadır. Dolayısıyla aslında işlem yapan kullanıcılar da ödeme araçları için bir değer üretim yeri haline gelmiştir (Nelms vd., 2018: 23). Bitcoin, nakit paranın gizlilik ve izlenemezlik niteliklerine benzer şekilde işlemleri yapanların anonimliğini, açık anahtarlı şifreleme kullanarak güvence altına almaktadır (Nakamoto, 2008: 6). Ayrıca günümüzde bankalar ve devlet kurumları, banka hesaplarından ve yatırım portföylerinden finansal varlıkları ele geçirme gücüne sahiptir. Ancak Bitcoin sisteminde özel anahtar herkese açık olmadığı için internet korsanlığıyla çalınmadığı sürece varlıkların başkaları tarafından ele geçirilmesi mümkün değildir.

Ödeme araçlarının işlem faaliyetlerini izlemesinin politik bir boyutu da vardır. Muhafif bir organizasyona para transferi yapılmasını reddederek işleyemez hale getirebilmektedirler. Örneğin 2010 yılında binlerce belgeyi yayınlamasının ardından WikiLeaks'in veri depolama hesabı iptal edilmiş, alan adı hizmet sağlayıcısı hizmet vermeyi durdurmuş, bağış hesapları ve diğer ödeme sistemleri PayPal tarafından dondurulmuştur. Bu örnek, ödeme araçlarının birer tıkanma noktaları haline geldiğini; insanlara parasını çevrimiçi olarak nasıl harcayacağını söylemese de, bunu yapabilecek bir konumda olduklarını görünür hale getirmiştir. Bitcoin'in bu noktada vaat ettiği şey, özel ödeme araçlarının gözetiminden ve devlet aktörleriyle işbirliği yapma potansiyelinden bağımsız bir mübadele aracı sağlamasıdır. Bitcoin destekçileri şunu vurgulamıştır: "WikiLeaks'e veya politik başka bir kuruluşa katkıda bulunmak ister misiniz? Sorun değil. Baskıcı bir rejim altında yaşıyor ve sansürlenmiş bir kitap veya film mi satın almak istiyorsunuz? Nasıl yapacağınız burada" (Maurer vd., 2013: 266). Böylelikle Bitcoin, sansüre dayanıklı bir dijital para birimi, "yasalara uyan vatandaşların" peşine kimse düşmeden veya yapabilecekleri ve yapamayacakları şeyleri kimse söylemeden işlerini sürdürmeleri için ideal bir ödeme mekanizması gibi görünmeye başlamıştır. Ancak tam da aynı nedenden dolayı Bitcoin, çevrimiçi yasadışı mal ve hizmet satın almayı umanları da cezbetmiş ve bir dönem, yalnızca anonim tarama hizmeti aracılığıyla erişilebilen Silk Road adlı bir dijital karaborsa web sitesi ile ilişkilendirilmiştir. Yine de Bitcoin, paranın sınırlardan bitler olarak engelsiz ve ücretsiz olarak aktığı, mevcut para sistemi dışında dağıtılmış bir dijital ekonomi hayal eden şifrepunklar, özgürlükçüler ve anarşistler tarafından desteklenmeye devam ederek kullanıcı tabanını giderek genişletmiştir.

4. BITCOİN EKONOMİSİ

Bitcoin veya diğer kripto paralar, bugün kullandığımız ulusal para birimlerinin bir ikamesi olarak kabul edilebilir mi? Kripto paralar, fiat para formunda değildir ve devletler tarafından yasal olarak tanınmamaktadır. Yine de destekçileri, özellikle Bitcoin'in 2009 yılında dolaşıma girmesinin ardından birkaç yıl içerisinde likidite açısından fiat paranın seviyesine ulaşabileceğine ve geleceğin ödeme sistemi olacağına inanmıştır. Ancak bugün bu öngörülerin hala gerçekleşmediği görülmektedir.

İlk Bitcoin 2009 yılında çıktığı zaman 1 BTC yaklaşık 0,06 Dolarken, Kasım 2021'de 1 BTC yaklaşık 69 bin Dolar seviyesine kadar yükselmiştir. Bitcoin'e olan kamuoyu ilgisi bir ödeme aracı olmasından ziyade, fiyat volatilitésinden kaynaklanmaktadır. Değerinin düşük olduğu dönemde Bitcoin'in para birimi olarak kullanılabilirliği hızla artmış ve bilgisayar donanımlarından restoran yemeklerine kadar çeşitli mal ve hizmetler için Bitcoin ile ödeme yapmak mümkün hale gelmiştir. Ancak bugün Bitcoin kullanarak bir mal satın aldığımızda, Bitcoin fiyatının istikrarsızlığından dolayı aldığımız mallar ABD Doları gibi para birimleriyle fiyatlandırılmaktadır (Dodd, 2018: 38).

Bu istikrarsızlığın nedeni, Bitcoin'in toplam arzının deflasyonist bir önyargıyla 21 milyon olarak sınırlandırılmış olması ve artan popülerliğiyle birlikte bu sınırın Bitcoin'leri harcamak yerine elde tutmak için güçlü bir teşvik olmasıdır. (Weber, 2014: 16). Bu da onu ödemeler için kullanılan bir para yerine, bir spekülasyon nesnesine dönüştürmektedir. Bu nedenle Bitcoin ATM'leri ve Bitcoin ödeme sistemleri gibi ilk girişimler neredeyse ortadan kalkmıştır. Bitcoin artık yatırımcılar tarafından mübadele edilen, yüksek riskli ve yüksek ödüllü bir emtiaya dönüşmüştür. Ayrıca bankalar ve hatta merkez bankaları dahi Bitcoin taklitleri olarak kendi kripto para birimlerini oluşturma projeleriyle blok zinciri teknolojisini benimsemektedir.

Bu gelişmeler çerçevesinde şu soruların tekrar değerlendirilme ihtiyacı ortaya çıkmaktadır: Bitcoin'in eşler arası ekonomik mübadele modeli, destekçilerinin iddia ettiği gibi neoliberal kapitalizmin merkezi ve hiyerarşik yapılarını yıkmaya potansiyeline sahip midir? Kripto paralar, fiat paraya ve kredi paraya karşı alternatif yaratacak bir para devrimi için dönüm noktası olarak değerlendirilebilir mi? Hakim sermaye grupları, blok zinciri teknolojisini benimseyerek Bitcoin gibi bir teknolojiyi kökenlerinden uzaklaştırmakta ve onu sermaye akışları için bir tesisat olarak hizmete mi sokmaktadır? Bu sorular, Bitcoin'in ontolojik yapısı incelenerek cevaplanabilir.

Paranın kökeniyle ilgili üç ideal tipik para teorisi ayrımı yapılabilir: 1) Meta teorisi, 2) Fiat teorisi ve 3) Kredi teorisi. Destekçileri Bitcoin'i altınsız bir meta para, devletsiz bir fiat para ve borçsuz bir kredi para formunda görmektedir. Ancak "para" ve "para birimi" aynı şey değildir. Para birimi sadece bir mübadele aracı işlevini ifade etmektedir ve hemen hemen her şey bir mübadele aracı olabilir. Bir dijital para biriminin "para" olarak kabul edilmesi, üç özelliğe sahip olmasına bağlıdır: 1) Bir değer deposu olması, 2) Bir mübadele aracı olması ve 3) Bir değer ölçüsü veya hesap birimi olması (Bjerg, 2016: 54). Bu üç ölçüt bağlamında Bitcoin ve diğer kripto paralar, çoğu kişinin varsaydığı gibi birer para değil, para birimidir. Bu nedenle bir para devrimi yaratarak merkezi ve hiyerarşik yapıları yıkmaya potansiyelleri yok denecek kadar azdır. Bitcoin'in ve benzer bir protokol kullanan kripto para birimlerinin yaygın olarak kullanılan bir "para" haline gelmekteki başarısızlıklarının ve hatta eşitlik ve özgürlük yaratacakları yönündeki beklentilerin henüz gerçekleşmemiş olmasının nedeni, bu hedeflere uygun bir ekonomi politik stratejiyle inşa edilmiş olmamalarıdır.

4.1. Meta Teorisi: Bitcoin'in Dijital Metalizmi ve Altınsız Altın Standardı

Bir zamanlar altın veya diğer metaller para olarak kullanılmıştır. Bitcoin'in değerini koruyacak bir para olacağı iddiası, değerini yapıldığı malzemeden alan meta paranın sağlam ve istikrarlı olduğu şeklindeki eski bir iktisadi anlayışa dayanmaktadır. 17 ve 18. Yüzyıl İngiltere'sinde Nicholas Barbon gibi düşünürler, çeşitli madenleri para yapan şeyin kamu otoritesi olduğunu öne sürerken, John Locke paranın politikanın bir yarattığı olduğunu reddetmiş ve paranın değerini, insanların değerli metallere bahsettiği evrensel bir hayali değerden aldığını savunmuştur. Locke'un yaklaşımı, desteklediği politik liberalizm görüşüyle doğrudan bağlantılıdır. Zira paranın bir hükümdarın kontrolü altında olduğu fikri, insan özgürlüğünün ihlal edildiğini kabul etmek anlamına gelecektir. Locke, paranın devlet otoritesinden ve keyfi güçten bağımsız olduğunu kanıtlamaya çalışmaktadır (Appleby, 1976). Bu tarz bir para-meta teorisinin kurucularından biri de, değerli metalleri mübadele aracı haline getirerek para ekonomisine dönüştüren kasap, bira üreticisi ve fırıncının hikayesini anlatan Adam Smith'tir ([1776] 2016). Daha sonra Karl Marx ([1867] 2011) ve Carl Menger de (1892), etkisi çağdaş neo-klasik ekonomiye kadar uzanan bu klasik para teorisine katkıda bulunan argümanlar geliştirmiştir. Çağdaş para formları böyle bir materyal değerden ayrıştırılmış olsa da, bugün hala parayı ekonomideki bir meta gibi değerlendiren bir perspektif varlığını sürdürmektedir. Ancak meta teorisiyle ilgili sorun, çağdaş neo-klasik ekonomide devletin yaratıcısı olduğu fiat para formunu ve bankaların yarattığı kredi para formunu açıklayabilecek araçlara sahip olmamasıdır.

Bitcoin veya diğer kripto-paraların değerini destekleyen şey altın veya diğer değerli metaller değildir. Kripto paralar sanal para birimleridir ve bu nedenle değerlerini garanti eden bir emtiayla herhangi bir ilişkileri yoktur. Ancak Bitcoin destekçileri, altın destekli paranın üstünlüğüne sürekli atıfta bulunmaktadır. Altını, ulus devletlerin fiat para birimi olarak adlandırılan para formuna karşı tercih etmeleri aslında ideolojik bir seçimdir (Golumbia, 2015: 123). Altın kıt bir kaynaktır, yaygın şekilde alınıp satılmaktadır, izlenemez niteliktedir ve sahteciliğe karşı büyük ölçüde dirençlidir. Bu nedenle Bitcoin, para-meta teorisi fikrini destekleyen bir dizi özellikle donatılmıştır. Bu özelliklerden ilki, yeni Bitcoin üretmek için işlemleri doğrulama ve gittikçe zorlaşan kriptografik bulmacaları çözme sürecinin, değerli metalleri yer altından çıkarma işini taklit etmesidir. Belirli miktarda yeni sanal paranın üretilmesi, altın madencilerinin dolaşıma yeni altın eklemek için kaynakları çıkarmasına benzemektedir (Nakamoto, 2008: 4). Dolayısıyla bu işi yapanların "madenciler", yazılımın "Bitcoin madenciliği" ve kullanılan donanımların "teçhizat" olarak adlandırılması sadece bir retorik değildir. Yeni Bitcoin'lerin üretilmesinde altın madenciliğinin taklit edilmesi kararının ardında belirli bir ekonomi politik strateji bulunmaktadır. Bitcoin ekonomisi, altın standardı mantığını modelleyerek, altın gibi kıt bir materyal olarak kriptografik hesaplamaların (iş kanıtı) maddi mülkiyetini, Bitcoin'in değeri için bir temel haline getirmektedir. Burada altın yerine kriptografik kanıtın, para biriminin değer istikrarını

sağlayacağı varsayımı vardır (DuPont, 2017: 475). Bill Maurer vd. (2013), Bitcoin'in böylesi bir meta para formu olduğunu ifade etmek için "dijital metalizm" kavramını kullanmaktadır.

Para-meta teorisi fikrini destekleyen ikinci özellik, Bitcoin'in arzının sınırlandırılmış olmasıdır. Sistem, nihai olarak üretililecek Bitcoin sayısının 21 milyona ulaşacağı 2140 yılında yeni Bitcoin'lerin üretilmesi sonlanacak şekilde tasarlanmıştır. Bu sınırlamanın ardındaki temel mantık, Bitcoin'in bir merkez bankasının para basmasıyla hızlandırılan enflasyon ve devalüasyon gibi problemler yaratmayacak bir nitelik kazanmasıdır (Maurer vd., 2013: 270). Bu nedenle Bitcoin ile altın arasında kurulan analogi, Milton Friedman'ın (1983) paranın miktar teorisi temelindeki monetarizme ve daha genel olarak para arzının devlet tarafından kontrolüne muhalefetle ilişkilidir. Çoğu ülkede merkez bankası para arzını kontrol etmekte ve genellikle ekonomik krizler yaşandığında daha fazla para basmaya karar verebilmektedir. Bu da insanların halihazırda sahip olduğu paranın değerinin düşmesine neden olmaktadır. Bitcoin ekonomisinde ise böyle bir merkezi yetki olmadığı için kimse para arzını arttıramamaktadır ve yapay bir para enflasyonu imkansızdır. Bitcoin ekonomisinde yeni sanal paranın yaratılması, birbiriyle rekabet eden madencilerin para transferlerini doğrulaması karşılığında oluşmaktadır. Destekçileri, Bitcoin'in altın gibi kıt şekilde üretiliyor oluşunun, sistemi dürüst tuttuğunu ve parayı istikrarlı kıldığını savunmaktadır. Yani Bitcoin, bir tür sanal altın standardına dayanan, altınsız bir altın para olarak görülmektedir.

Merkez bankalarının tüm vatandaşların birikimlerinin değerini belirlerken aslında özel bankaların güdümünde işletilen bir mekanizma olduğu iddiası, sağ kanat liberal ideolojinin retorikleriyle oldukça uyumludur. Merkez bankalarının ortadan kaldırılması ve altın standardına geri dönüş talepleri, siber-liberteryenlerin talep ettiği türden bir ekonomik özgürlükle sonuçlanacakmış gibi sunulmaktadır (Columbia, 2015: 123). Oysa tarih, altın standardının doğası gereği düzenleyici olduğunu ama diğer para birimleri gibi manipülasyona ve spekülasyona açık olduğunu göstermektedir. Benzer şekilde bugün Bitcoin'in fiyatı spekülatif şekilde arttıkça, bir "değer deposu" olarak kullanışlı olamayacak kadar tahmin edilemez hale geldiği görülmektedir. Bu gelişmeye karşın Bitcoin yazılımının açık kaynak olması sayesinde Dogecoin veya Litecoin gibi çeşitli alternatif kripto para birimlerinin piyasaya sürülmesinin, Bitcoin'in spekülatif yapısını değiştireceği öne sürülmüştür (Bjerg, 2016: 59). Bu öngörünün arkasında, hükümet yerine özel araçların para birimleri çıkarması ve daha sonra serbest piyasada birbiriyle rekabet etmesi önerisini içeren Hayek'in ([1976] 1990) "paranın vatandaşlıktan çıkarılması" fikrinin olduğunu öne sürülebilir. Hayek, rakip para birimleri sayesinde hükümetlerin borç yüklerini enflasyon yaratarak azaltamayacağını ve para birimlerinin rekabetinin borçları frenleyerek mali disiplinin uygulanmasını sağlayacağını düşünmektedir. Benzer bir perspektiften, rakip kripto para birimlerinin artmasının, Bitcoin'in değerini kontrol altında tutmaya yardım edeceği varsayılmaktadır. Ancak günümüzde yüzlerce kripto para birimi ortaya çıkmasına rağmen henüz Bitcoin'de bir fiyat istikrarının oluşmadığı göz önüne alındığında, bu varsayımın geçerliliği hala muğlaktır.

4.2. Fiat Teorisi: Devletsiz Fiat Para Olarak Bitcoin

Fiat para teorisi, paranın devletin veya başka bir egemen gücün yaratımı olduğu fikrine dayanmaktadır. Bu teorisin klasik bir formülasyonu, Georg Friedrich Knapp'ın ([1905] 2013) para-devlet teorisinde bulunmaktadır. Bu teoriye göre para, yasanın bir yaratığıdır; yani paranın değeri malzemesinden değil, kullanımını düzenleyen yasal düzenlemelerden kaynaklanmaktadır. John Maynard Keynes de ([1930] 2019), Knapp'a atıfta bulunarak Keynesyen ekonomi politikasını fiat para fikrine dayandırmıştır. Bu teoride devletlerin iki şekilde para yarattığı vurgulanmaktadır. Devlet, bir yandan yasal şekilde para olarak belirlediği nesneyi üretirken, diğer yanda vatandaşlardan vergi, harç, para cezası ve diğer türden borçların ödemesinde bu parayı talep etmektedir. Yani devlet hem para arzını hem de para talebini yaratarak, ekonomide paranın dolaşımını başlatmaktadır. Tüm vatandaşlar nihayetinde devlete olan borçlarını ödemek için devletin yetkilendirdiği paraya ihtiyaç duyacaklarından dolayı, bu paraya olan talep giderek genelleşmekte ve bireyler arasındaki olağan işlemlerde bile dolaşıma girmektedir. Fiat para olarak adlandırılan şey, değerini bu tarz hükümet düzenlemelerinden ve yasalarından alan, bir ülkenin ana para birimidir. Bugün Dolar, Euro veya TL gibi para birimleri, altına endeksli olmayan fiat para birimleridir. Fiat paranın içsel değeri yoktur. Yani fiat para için kullanılan göstergenin başka bir bağlamda makul bir değeri bulunmamaktadır. Örneğin altın bir fiat para birimi değildir çünkü para birimi olarak dolaşımda olmasa bile hala değerlidir. Diğer yandan kağıt para bir fiat paradır ve aslında üzerine basıldığı kağıt kadar değersizdir. Altın ve gümüş destekli paranın değeri, bu metallerin sabit ağırlıklarına göre belirlenirken, fiat paranın değeri herhangi bir metalin değeriyle ilgisizdir. Değerli metal içeren bir madeni fiat para bile, eğer nominal değeri (üzerinde yazılı değeri) metal olarak piyasa değerinden yüksekse, fiat para birimi olarak kabul edilmektedir.

Destekçileri tarafından Bitcoin, fiat paranın yerine geçecek alternatif bir para olarak lanse edilmektedir. Bitcoin, devlet gibi herhangi bir merkezi otorite tarafından yaratılmadığı için fiat paradan farklıdır. Ancak Bitcoin sistemi, fiat para teorisi fikriyle bazı özellikleri paylaşmaktadır. Bu özelliklerden en önemlisi, Bitcoin'in değerini, onu kullanan topluluk tarafından kabul görmesiyle birlikte almasıdır. Bin Rus Rublesi ve bin Türk Lirası gibi fiat para

birimleri içsel değere sahip olmadığı için ödeme aracı olmaları dışında bir yararları yoktur ve değerleri, sadece onları kullanan topluluk tarafından kabul gördükleri için vardır. Aynı şey Bitcoin için de geçerlidir. Bitcoin'in de herhangi bir içsel değeri yoktur ama emtialar, hizmetler ve diğer para türleri karşılığında onu kabul etmeye istekli bir kullanıcı topluluğu olduğu sürece para olarak bir değere sahiptir (Bjerg, 2016: 62). Bu anlamda da teoride, devletsiz bir fiat para olarak kullanılabilir.

Hem siber-liberteryenler hem de sağ kanat liberallerin ortak şekilde fiat parayla ilgili eleştirdikleri şey, paranın üç işlevinden birini imkansız hale getirmesidir: bir değer deposu olarak rolü. Merkez bankaları altın standardı gibi meta destekli olmayan para biriminin değerini değiştirebilme yetkisine sahiptir. Onlara göre değeri çalginca dalgalanmayan istikrarlı bir para birimi, altın standardı gibi bir mekanizmanın kullanımıyla sağlanabilecektir. Bitcoin destekçileri, bir nevi sanal altın standardına dayandırılmış bir fiat para işlevi göreceğini öngördükleri Bitcoin'in, devlet için varoluşsal bir tehdit oluşturduğunu iddia etmektedir. Onlara göre ulus devletler, merkez bankaları aracılığıyla para politikasına yön verme ayrıcalığını kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştır. Bu öngörülere karşın bugün Bitcoin'in tamamen kontrolsüz olması nedeniyle destekçilerinin bu amacını gerçekleştiremediği, tam teşekküllü bir para birimine evrilemediği ve ulus devlet ile para arasındaki geleneksel ilişkiyi değiştiremediği görülmektedir. Özellikle yatırımcılar Bitcoin'in fiyatında deflasyon yaşandığında istifçilik yapmaktadır ve bu da Bitcoin'i bir değer deposu olarak kullanılamayacak kadar değişken hale getirmektedir (Golombia, 2015: 126). Bu bağlamda Bitcoin destekçileri aslında paranın değer deposu olma, mübadele aracı olma ve değer ölçüsü olma işlevlerinin farklı olduğu ayrımını gözden kaçırmaktadır. Paranın bir deposu ve değer ölçüsü olması için devlet tarafından tanınması ve yetkilendirilmesi; değer istikrarının devlet müdahalesiyle sağlanması gerekmektedir. Bunlar bugün Bitcoin'in ulusları vazgeçmeye zorlayamayacağı işlevlerdir (Golombia, 2015: 121-122). Halihazırda değerli metaller veya sanat eserleri gibi fiat para birimi alternatiflerinin hiçbirisi, para üzerindeki egemenliğe bir tehdit oluşturamamıştır.

4.3. Kredi Teorisi: Borçsuz Kredi Para Olarak Bitcoin

Kredi para teorisi, paranın borç olduğu şeklindeki basit bir ifadeyle açıklanabilir. Bu teori için klasik bir referans, kredinin tek başına bir para olduğunu tartışan Alfred Mitchell Innes'dir (1914). Kredi para, bir satış veya satın alma işlemi sırasında bir metanın kredi karşılığında mübadele edilmesini ifade etmektedir. Burada kredinin veya paranın değeri herhangi bir değerli metale veya değerli metalin değerine göre değil, kredi veren alacaklının geri ödeme için elde ettiği hakka bağlıdır. Tüm para bu şekilde borç niteliğinde olmamakla birlikte, tüm borçlar da para değildir. Borcun para olarak nitelenmesi için bir ekonomik topluluğun üyeleri arasında sabit bir nominal değerde dolaşabilmesi gerekmektedir. Kredi teorisi hakkındaki daha yeni tartışmalarda, ticari bankaların para yaratmadaki rolü vurgulanmaktadır. Bugün bankalar ekonomide en büyük miktarda paranın alacaklıları konumundadır. Ticari bankaların krediyi nakit, altın veya başka bir para formunda borç vermesi gerekmektedir. Borçlunun hesabına, para işlevi görmesi için verilen kredi para, alacaklı ve borçlu arasındaki ilişkinin muhasebe defterine kaydedilmesinden başka bir şey değildir ve tamamen sanaldır. Bitcoin de bu bağlamda kredi para formuyla benzer özelliklere sahiptir. Blok zinciri, Bitcoin kullanıcılarının bir nevi kredilerinin kaydedildiği halka açık bir muhasebe defteridir. Bir Bitcoin cüzdanındaki değer, blok zincirinde kayıtlı karşılık gelen borçsuz bir kredi para olarak değerlendirilebilir.

Bitcoin destekçilerinin ticari ve merkez bankası eleştirilerinin temelinde, ticari bankaların sahip olduğu kredi şeklinde para yaratma gücü bulunmaktadır. Ticari bankaların yarattığı kredi paranın ödemelerde kullanılması için nakit paraya veya merkez bankası rezervlerine dönüştürülmesi gerekmektedir. Dolayısıyla ticari bankalara faaliyet gösterdikleri ülkenin fiat para birimi cinsinden yeni kredi verme izni verildiğinde, fiilen devletin para arzını yapma yetkisi verilmiş olmaktadır. Bu kısmi rezerv bankacılığının yarattığı paradoks, bir yandan ticari banka kredisi şeklinde yaratılan paranın merkez bankası tarafından basılan fiziksel nakit para ile eşdeğerde dolaşımda olması ve diğer yandan ödenmemiş kredi para miktarının, ticari bankanın rezervlerindeki fiat para miktarını büyük ölçüde aşmasıdır (Bjerg, 2016: 65-66). Bu nedenle büyük ticari bankalar battığında, yanlarında faaliyet gösterdikleri devletin para biriminin de değer kaybetmesine neden olmaktadır. Böylesi bir krizi engellemek için ev sahibi devletlerin merkez bankaları, ticari bankaların batmasına neden olacak başarısızlıkları telafi etmek zorunda kalmaktadır. Bitcoin, "merkezsiz" olarak yapılandırılmış olması ve kıt bir kaynak olarak tasarlanmış yapısıyla kullanıcılarını böylesi bir müdahale ve enflasyon tehlikesinden korumayı vaat etmektedir. Ancak spekülasyon yapısı nedeniyle Bitcoin de bir hiperenflasyon sarmalında çökme tehlikesi barındırmaktadır ve kullanıcılarının büyük kısmının batmasına neden olabilecek bir kırılma noktasıdır. Dahası, kullanıcılarını bu tarz olası bir çöküşten kurtaracak hiçbir merkezi düzenleyici güce de sahip değildir.

Bugün blok zinciri teknolojisine entegre olmak için büyük bir hızla çalışan bankaların, Bitcoin cinsinden kredi sunmaları pek olası görünmemektedir. Zira banka, bir müşteriye kredi vererek yeni Bitcoin yaratma gücüne sahip değildir ve müşteriye Bitcoin ödünç vermek isteyen bir ticari bankanın, bu paraya önceden sahip olması gerekecektir.

Bu durumda Bitcoin'i ya bir müşterisinden ödünç almalı ya da kendi rezervlerinden çekmelidir. Bu nedenle Dijital Yuan ve Dijital Avro örneğinde olduğu gibi kripto paralar bankacılık sistemine entegre olsalar bile, Bitcoin gibi kit bir kaynak niteliği taşımayacaklardır. Ayrıca ödemeler için kullanıldıklarında kullanıcı anonimliği ortadan kalkacağı için, Bitcoin'in sağladığı mahremiyetten de artık söz edilemeyecektir. Bankalar vasıtasıyla regüle edilen veya bir ödeme aracı olmaktan ziyade spekülasyon bir varlık haline gelen kripto paralar, Bitcoin'in özgürlükçü tekno-ekonomik hayallerinin sonunu ve blok zinciri teknolojisinin kökenlerinden uzaklaştırılarak yeni sermaye "akışları" için bir tesisat haline geldiğini göstermektedir.

5. SONUÇ: PARA OLARAK BITCOIN

Bitcoin geleceğin parası mı, yoksa internet çağındaki bir saadet zinciri veya ponzi şeması olarak mı değerlendirilmeli? Tarihte her yeni para, kendi sömürü biçimleri, riskleri ve hatta yarattığı şiddetle birlikte ortaya çıkmıştır. Ancak toplumun ekonomik yapısına tam olarak entegre olduğunda, insanlar tarafından bu sömürü biçimleri, riskler ve şiddet kaçınılmaz ve hatta doğal bir şeymiş gibi görünmeye başlamıştır. Örneğin bugün devletlerin para basma ve vatandaşlardan vergilerin ödenmesi için bu parayı geri talep etme tekeline sahip oldukları kabul edilmektedir. Ticari bankaların, yeni elektronik para ihraç ederek bu tekeli aşma ayrıcalığına sahip olduğu ve aynı zamanda kredi şeklinde yeni yaratılan bu paraları borç vermek için müşterilerden faiz talep etmesi de kabul görmektedir. Vergiler ve faiz, toplumun ekonomik yapısının adeta kaçınılmaz ve doğal bir parçası gibidir. Bitcoin'in teoride tüm bu sömürüyü, riskleri ve şiddeti içermeyeceği vaatleriyle yaratılmasına rağmen, pratikte bunu başaracak araçlara sahip olmadığı görülmektedir.

Bitcoin'in sağlam ve istikrarlı bir para olma vaadinin gerçekleşmemesinin temel nedeni, değerini düzenleyecek hiçbir merkezi gücün olmamasıdır. Merkez bankası kontrolü veya düzenleyici gözetim olmamasının bir uzantısı olarak istifleme, damping ve manipülasyon gibi spekülasyon yaratmaya yönelik tüm araçların kullanıldığı bir mecra haline gelmiştir. Bitcoin destekçileri, regülasyon eksikliğinin istikrar üreteceğine dair tarihsel olarak kanıtlanmamış bir inanca sahiptir. Ama tam da regülasyon eksikliği nedeniyle bugün Bitcoin'in üçte birine sadece 10 bin kişi sahiptir (Makarov ve Schoar, 2021). Bu da piyasayı manipüle etmek için kullanılan büyük bir güçtür. Dolayısıyla Bitcoin, siber-liberteryenler tarafından olumlu görülen regülasyon eksikliği ve büyük volatilitesi nedeniyle, vaat edildiği şekilde kullanılamamaktadır. Bitcoin destekçileri fiat paranın değer dalgalanmasını eleştirmesine karşın, bugün en dramatik dalgalanmaları yaşayan para birimi Bitcoin'in kendisidir. Bu durum, insanların sürekli olarak Bitcoin'lerini modası geçtiği söylenen diğer para birimlerine aktarmaya zorlamaktadır. Bitcoin'in düzenleme karşıtı duruşu göz önüne alındığında, büyük yatırımcıların manipülasyonu ile değeri ne kadar dalgalanırsa, para birimi olarak o kadar az işlevsel hale gelmektedir. Hatta bu spekülasyon niteliği nedeniyle büyük sermayenin kendi amaçları için kullandığı manipüle edilebilir bir meta olarak işlev görmek; mevcut düzene bir meydan okumadan ziyade, gücün kendini yoğunlaştırması için bir araç haline gelmektedir. Rakip kripto paralarla birlikte hükümetlerin ekonomik düzenlemelerinden kaçmayı sağlaması ve geleneksel güç ve sermaye konsolidasyonunu desteklemesi bağlamında da, sağ kanat bir liberal ideolojinin arzularını gerçekleştirdiği bir uygulama alanı olarak görülebilir.

Para birimiyle ilgili sorunlar mekanik veya algoritmik değil, siyasi mekanizmalarla çözülebilecek sosyal ve politik sorunlardır. Merkez bankalarının para birimlerinin değerini düzenlemesinin nedeni, paranın üç temel işlevinden birini sağlamaktır: istikrarlı bir değer kaynağı olması. Bitcoin ise henüz kanıtlanmamış bir finans yasasını göstermektedir: regüle edilmeyen piyasalar, aşırı patlama ve çöküş döngülerine neden olmaktadır. Kripto paralar ancak istikrarlı bir değer deposu görevi görece kadar regüle edilirse, küresel bir ödeme sistemi olarak kullanılabilir hale gelecektir (Golumbia, 2015: 124). Ancak PayPal veya Dijital Yuan gibi teknolojilerin zaten böylesi bir yapıda olduğu göz önüne alındığında, kripto paraların regüle edilse bile, dünyadaki siyasi yapıları temellerinden sarsacak bir güce sahip olamayacağı ve mahremiyet konusundaki vaatlerinin de gerçekleşmeyeceği öngörülebilir. Aksine regüle edilmemeleri durumunda ise Bitcoin aristokrasisi gibi riske en toleransı olanlar dışındaki diğer kişilerin parasını yatırması için tehlikeli bir yer olmaya devam edecek ve tarihe diğer emtialara alternatif bir yatırım portföyü parçası olacak geçecektir.

KAYNAKÇA

- Appleby, J. O. (1976). "Locke, Liberalism and the Natural Law of Money", *Past & Present*, 71: 43-69.
- Baldwin, J. (2018). "In Digital We Trust: Bitcoin Discourse, Digital Currencies, and Decentralized Network Fetishism", *Palgrave Communications*, 4 (14): 1-10, <https://www.nature.com/articles/s41599-018-0065-0>, indirilme tarihi: 22.01.2022.
- Bjerg, O. (2016). "How is Bitcoin Money?", *Theory, Culture & Society*, 33 (1): 53-72.
- Dai, W. (1998). "b-money", <https://nakamotoinstitute.org/b-money/>, Erişim Tarihi: 29 Kasım 2021.

- Dodd, N. (2018). "The Social Life of Bitcoin", *Theory, Culture & Society*, 35 (3): 35-56.
- DuPont, Q. (2014). "The Politics of Cryptography: Bitcoin and The Ordering Machine", *Journal of Peer Production*, 4, <http://peerproduction.net/issues/issue-4-value-and-currency/peer-reviewed-articles/the-politics-of-cryptography-bitcoin-and-the-ordering-machines/>, Erişim Tarihi: 29 Kasım 2021.
- DuPont, Q. (2017). "The Politics of Bitcoin: Software as Right-wing Extremism, by David Golumbia", *Journal of Cultural Economy*, 10 (5): 474-476.
- Friedman, M. (1983). "Monetarism in Rhetoric and in Practice", *Boj Monetary and Economic Studies*, 1 (2): 1-14.
- Golumbia, D. (2013a). "Cyberlibertarians' Digital Deletion of the Left", *Jacobin*, <https://www.jacobinmag.com/2013/12/cyberlibertarians-digital-deletion-of-the-left/>, Erişim Tarihi: 29 Kasım 2021.
- Golumbia, D. (2013b). "Cyberlibertarianism: The Extremist Foundations of Digital Freedom", <http://www.uncomputing.org/wp-content/uploads/2014/02/cyberlibertarianism-extremist-foundations-sep2013.pdf>, Erişim Tarihi: 29 Kasım 2021.
- Golumbia, D. (2015). "Bitcoin as Politics: Distributed Right-Wing Extremism" (Ed. G. Lovink, N. Tkacz ve P. De Vries, *Moneylab Reader: An Intervention in Digital Economy*, ss. 117-131, Institute of Network Cultures, Amsterdam.
- Golumbia, D. (2016). *The Politics of Bitcoin: Software as Right-Wing Extremism*, University of Minnesota Press, Minneapolis.
- Finney, H. (2004). "RPOW-Reusable Proofs of Work", <https://nakamotoinstitute.org/rpow/>, Erişim Tarihi: 29 Kasım 2021.
- Hayek, F. A. (1945). "The Use of Knowledge in Society", *The American Economic Review*, 35 (4): 519-530.
- Hayek, F. A. ([1976] 1990). *Denationalisation of Money: The Argument Refined*, The Institute of Economic Affairs, London.
- Hughes, E. (1993). "A Cypherpunk's Manifesto", <https://nakamotoinstitute.org/cypherpunk-manifesto/>, Erişim Tarihi: 29 Kasım 2021.
- Innes, A. M. (1914). "The Credit Theory of Money", *The Banking Law Journal*, 31: 151-168.
- Karlstrom, H. (2014). "Do Libertarians Dream of Electric Coins? The Material Embeddedness of Bitcoin", *Distinktion: Scandinavian Journal of Social Theory*, 15 (1): 23-36.
- Knapp, G. F. ([1905] 2013). *The State Theory of Money*, Martino Fine Books, Eastford.
- Keynes, J. M. ([1930] 2019). *Para Üzerine Bir İnceleme* (Çev.: Cihan Gerçek), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Lustig, C. & Nardi, B. (2015). "Algorithmic Authority: The Case of Bitcoin", 2015 48th Hawaii International Conference on System Sciences, 5-8 January, 743-752, Hawaii.
- Makarov, I. & Schoar, A. (2021). *Blockchain Analysis of The Bitcoin Market*, National Bureau of Economic Research (NBER) Working Paper Series No: 29396, Cambridge.
- Marx, K. ([1867] 2011). *Kapital Birinci Cilt* (Çev.: Alaattin Bilgi), Sol Yayınları, Ankara.
- Maurer, B.; Nelms, T. C. & Swartz, L. (2013). "When Perhaps The Real Problem is Money Itself!: The Practical Materiality of Bitcoin", *Social Semiotics*, 23 (2): 261-277.
- May, T. (1992). "The Crypto Anarchist Manifesto", <https://groups.csail.mit.edu/mac/classes/6.805/articles/crypto/cypherpunks/may-crypto-manifesto.html>, Erişim Tarihi: 29 Kasım 2021.
- May, T. (1996). "Untraceable Digital Cash, Information Markets, and BlackNet", <http://osaka.law.miami.edu/~froomkin/articles/tcmay.htm>, Erişim Tarihi: 29 Kasım 2021.
- Menger, K. (1892). "On the Origin of Money", *The Economic Journal*, 2 (6): 239-255.
- Mirowski, P. (2015). "Postface: Defining Neoliberalism", (Ed. P. Mirowski, ve D. Plehwe), *The Road from Mont Pelerin: The Making of the Neoliberal Thought Collective*, ss. 417-456, Harvard University Press, Cambridge.

- Nakamoto, S. (2008). "Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System", <https://bitcoin.org/bitcoin.pdf>, Erişim Tarihi: 29 Kasım 2021.
- Nelms, T. C.; Maurer, B., Swartz, L. & Mainwaring, S. (2018). "Social Payments: Innovation, Trust, Bitcoin, and the Sharing Economy", *Theory, Culture & Society*, 35 (3): 13-33.
- Scott, B. (2014). "Visions of a Techno-Leviathan: the politics of the bitcoin blockchain", *E-International Relations*, <https://www.e-ir.info/2014/06/01/visions-of-a-techno-leviathan-the-politics-of-the-bitcoin-blockchain/>, Erişim Tarihi: 22.01.2022.
- Smith, A. ([1776] 2016). *Milletlerin Zenginliği*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Swartz, L. (2018). "What Was Bitcoin, What Will It Be? The Techno-economic Imaginaries of A New Money Technology", *Cultural Studies*, 32 (4): 623-650.
- Szabo, N. (2005). "Bit Gold", <https://nakamotoinstitute.org/bit-gold/>, Erişim Tarihi: 29 Kasım 2021.
- Veblen, T. ([1921] 2011). *Mühendisler ve Fiyat Sistemi (Çev.: Barış Özçorlu)*, TMMOB Elektrik Mühendisleri Odası, Ankara.
- Weber, B. (2014). "Bitcoin and the Legitimacy Crisis of Money", *Cambridge Journal of Economics*, 30 (1): 17-41.
- Zeilinger, M. (2018). "Digital Art as 'Monetised Graphics': Enforcing Intellectual Property on the Blockchain", *Philis. Technol.*, 31: 15-41.